

Nämndemansgård i Gunnarskog "ockuperades" under krigsåren

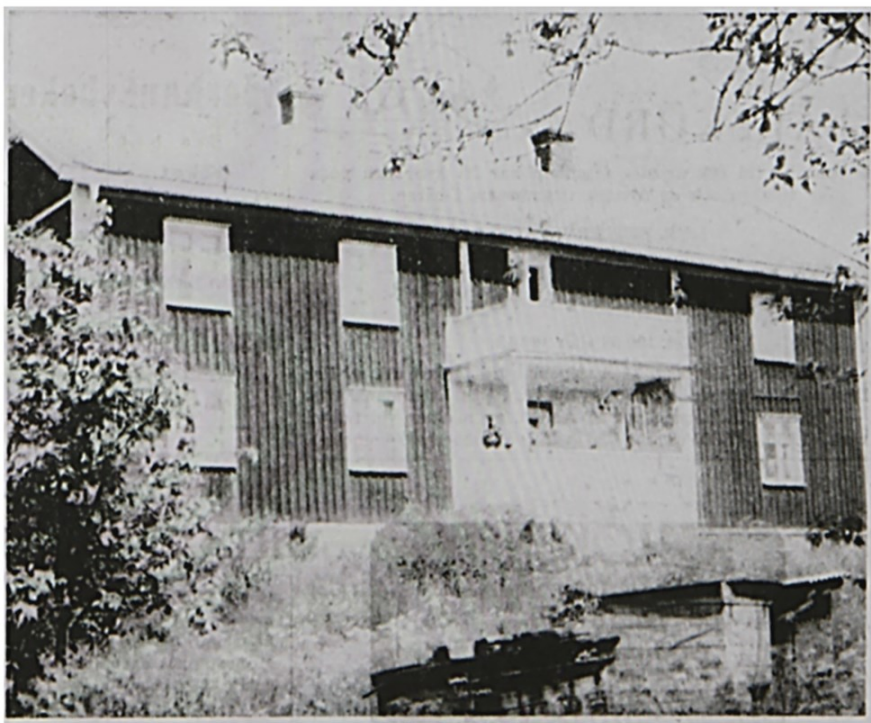
Högt uppe på en höjd med vacker utsikt över sjön Vassbotten och den kringliggande bygden ligger häradsdomare Johan M. Nilssons gård i Kolstad. Det är också en starkt befästad gård. Under de senaste ofredsåren byggdes här en massa fort och skyddsrum för militära ändamål. Då vimlade det av militär och officerare häruppe i gränsbygden. En livlig kurltrafik utvecklades mellan Oslo och den svenska huvudstaden. Och häradsdomare Nilssons gård låg därvid i händelsernas centrum för de båda ländernas "underjordiska" rapportväxling.

Men nu ligger gården där så lugnt och fridfullt i sommargrönskan, och av alla dessa militära befästningar, bunkrar och förrådsrum, som lär finnas överallt häromkring, syns inte ett spår. Det är mitt i slättern och Nilsson själv har arbetat allt sedan tidigt på morgonen med hässjning av de vallar han var ute och slog ända till klockan 11 i går kväll. Vid jordbruket får man inte räkna med någon åtta timmars arbetsdag, allra minst i slätteranden.

Nu har han dottern Aina och hennes make ingenjör Göran Schönnesson, anställd på Arenco i Stockholm, samt deras lilla flicka hemma på semester. Och givetvis får de vara med också och hjälpa till med höbärgningen. Ja, flickan trivs ju bäst att vara hemma och hjälpa mormor med småtjänster. Mormor, det är fru Ester Nilsson, som sannerligen får arbeta och stå i för att hålla den stora gården i ordning. Men hon har från barndomen fått vänja sig vid arbete med både sömnad, vävning och annan hemslöjd vid sidan av hushållet. Ett hedersdiplom från Arvika-utställningen 1933 har hon fått "för synnerligen hedersamt deltagande och mycket gott arbete".

Köllstaken blev Kolstad.

Frampå middagen kommer Nilsson och det övriga manskapet hem från höhässjningen och vi får snart en pratstund vid kaffe-

Den ståtliga nämndemansgården i Kolstad var ursprungligen rökstuga.

bordet. Häradsdomaren är snart 78 år men alltså vital och i full arbetskraft. Det är nu 27 år han suttit som nämndeman i Jösse häradsrätt. Vid senaste valet av nämndemän ville han med ålderns rätt dra sig tillbaka, men det ville varken häradsöverdingen eller sockenborna. Vi ska väl ha en häradsdomare även i Gunnarskog, tyckte de. Nu har de fått två. I den andra nämnduppsättningen sitter nämligen Albin Alander i Arbotten, och han har även varit med så många år som nämndeman, att han blivit häradsdomare.

Det var namnet Kolstad, som Nilsson funnit en enkel och trovärdig lösning på. Namnet skrevs ursprungligen Kolstaken vid

skatteläggningen 1564 och detta har av någon uttytts till bonden Kols intaka. Men Nilsson menar att det lika riktigt kan tydas till Köllstaken. Det vet de flesta bönder i Gunnarskog vad det betyder. I äldre tider var det vanligt att man hämtade upp vatten ur de djupa brunnarna med en kölla, som var fäst på en lång stång. När finnarna kom uppifrån Bogen och norra delen av Bortan på sin väg till kyrkan i Stommen, hade de denna köllstake som ett riktmärke. Ett stycke längre söderut i Tvärud finns ju än i dag en plats som heter Finnbråten, där de brukade samlas på dessa kyrkfärder eller andra vandringar nerigenom socknen. På den tiden fanns ju

ingen kyrka i Bogen. Vägen genom bygden hade även då en annan sträckning högre upp än den nuvarande.

Gården ursprungligen rökstuga.

Den nuvarande stora huvudbyggnaden i Kolstad var från början troligen en rökstuga. Vissa tecken tydde därpå när gården påbyggdes år 1821 till två våningar. Ursprungligen torde den ha bestått av en stor sal med köve. När gården uppfördes första gången vet man dock inte. Det var en man vid namn Stor-Jong, som var med vid ombyggnaden och som man har en del muntliga traditioner efter.

Gunnarskog hörde ursprungligen till Arvika pastorat ända till 1869 då församlingen tillsammans med Bogen bildade eget pastorat och dess förste kyrkoherde blev då Johan Magnus Wikström, som en tid ägde och bebodde gården Kolstad innan det ännu fanns någon kyrkoherdebostad i församlingen. Han hade emellertid att kämpa med ekonomiska bekymmer och sålde gården, som kom i fru Nilssons föräldrars ägo.

Nilsson är född i Allstakan och kom hit till Kolstad 1915. Dessförinnan hade han en liten egendom vid Norsjöbruket, innan han på allvar blev bonde.

Frihet är det bästa ting.

Jag har hela mitt liv varit angelägen om friheten, säger Nilsson. Jag fick pröva på vad det vill säga att gå efter klockan då jag arbetade i Charlottenberg. Som bonde kan jag få koppla av om jag vill och behöver inte sälja min frihet. Här på gården driver vi arbetet efter gamla sedvänjor. Vi har kreatur till husbehov. Att ha för mycket jord att sköta i dessa tider här sig inte, när det inte finns arbetskraft att uppbunga. Men så länge jag orkar vill jag ha mjölk och smör från det egna jordbruket och vill helst arbeta i de gamla gängorna.

Nämndemansmor Ester Nilsson mel dotterdottern Lena.

Vi skulle nog få flytta till stan och få det så bra som helst, men det går inte att plantera om sig. Hellre då en liten kåk vid en sjö, där man kan vara sig själv än att bo i en modern våning i stan.

11 kronor Året i nämndemansarvode.

Det är roligt att höra Nilsson berätta historier från sitt långa liv som nämndeman och låta olika händelser passera revy. Han har alltid något träffande ord-språk från bygden att krydda upp samtalet med. Inte var det något fett arvode att kvittera ut som nämndeman tidigare. Man hade en kassa som kallades tingsgästpengar till att bestrida nämndemännens avlöningar med. De uppgick till 11 kronor om året, men så blev det en dubbelbesättning av nämnder så arvodet sjönk till något över 7 kr. om året. Man kan därför säga att nämndemansbefattningen i högsta grad var ett förtroendeuppdrag. I den nämnda avlöningen ingick givetvis resor och dagtraktamente.

Under den tid man hade blott en nämnd drog i regel sammanträderna ut i två dagar och ändå

kunde dessa pågå till långt fram på nätterna. En gång drog sammanträdet ut i tre dagar. Det kunde vara rätt krångliga mål ibland, och många gånger även rätt så roande med en massa vittnen. Vid ett skilsmässomål för några år sedan, blev ett av de sista vittnena hörd vid halv

Häradsdomare J. M. Nilsson.

tvåtiden på natten. De båda männen, som var invecklade i målet, hade bytt hustrur och den ene hade visst fått tio kronor och en gammal bössa i mellangift på byteshandeln.

Militär förläggning.

Under de senaste ofredstiderna då Norge blev ockuperat av tyskarna kom det massor av militär här uppåt Gunnarskog, och givetvis blev nämndemansgården i Kolstad genast rekvirerad för militära behov. Under de första dagarna låg det inte mindre än ett 40-tal militärer här och sedan var det mer eller mindre med

officerare och militär hela tiden. De norska kurirerna kom nämligen denna väg och det upprättades en expedition här. Dessa kurirer kom i regel nattetid och ofta kom det bud då de skulle mötas antingen vid gränsen eller också i Arvika då de kom med nattåget. Det fanns mycket som måste hållas hemligt i alla de väskor och ryggsäckar som dessa förde med sig, för att inte eventuella spioner eller obehöriga skulle få reda på det eller företa husundersökning. Det fanns ju både skjutvapen av skilda slag samt pengar och annat. Kurirerna kom med ständiga rapporter från

och till Norska legationen i Stockholm, som skulle föras vidare. De gick under särskilda täcknamn och ett par av kurirerna blev även skjutna av tyskarna.

Det var en både mörk och farofylld tid dessa ockupationsår, både för norrmännen och för gränsbefolkningen på denna sida om gränsen. Glädjen var därför ömsesidig när kriget slutade och livet återtog sin vanliga gång och man blev kvitt mörkläggning och passertvång.

N i c.